

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องเหล็กน้ำพี้เชิงประสบการณ์บนฐานชุมชน
เพื่อพัฒนาทักษะภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
โรงเรียนทองแสนขันวิทยา จังหวัดอุดรธานี

**Community-Based Experiential Learning Activities about Nam Phi Iron
for Developing Geographical Skills of High School Students at
Thongsakhanwittaya school, Uttaradit Province**

ทิวา ธิปัญญา และ ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Tiwa Thipanya and Nattachet Pooncharoen

Naresuan University, Thailand

Corresponding Author, E-Mail: teacher.tiwa@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้สาระภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เรื่องเหล็กน้ำพี้เชิงประสบการณ์บนฐานชุมชน เพื่อพัฒนาทักษะภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มผู้เรียน กลุ่มผู้ให้ความรู้ด้านแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มบุคลากรในหน่วยงานภาครัฐ และกลุ่มครูผู้สอนในโรงเรียน รวมทั้งสิ้น 93 คน โดยมีขอบเขตพื้นที่การวิจัย คือ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรธานี วิเคราะห์ข้อมูลแบบสรุปอุปนิสัยโดยบันทึกพรรณนา ด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา สาระการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ คือ ชั่วโมงสอนของครูผู้สอนมีเวลาจำกัดขาด ความต่อเนื่องในการเรียน การปรับหลักสูตรใหม่ ขาดการใช้สื่อที่เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ และขาดความพร้อมของครูผู้สอน ผู้วิจัยจึงสร้างกระบวนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องเหล็กน้ำพี้เชิงประสบการณ์บนฐานชุมชน เพื่อพัฒนาทักษะภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายให้สอดคล้องกับองค์ความรู้ภูมิศาสตร์ในท้องถิ่น ภายใต้กิจกรรม “ย้อนรอยเหล็กน้ำพี้” มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะจากการเรียนรู้ Active learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นเชิงภูมิศาสตร์ เป็นสื่อการขับเคลื่อนการเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่ามี 3 องค์ประกอบ คือด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ จากผลการวิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ของผู้เรียนได้ดังนี้ด้านความรู้ (Knowledge) ผู้เรียนมีความเข้าใจในเรื่องของภูมิศาสตร์ ในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ด้านทักษะและการปฏิบัติ (Practice) ผู้เรียนมีทักษะภูมิศาสตร์และ

* วันที่รับบทความ: 10 พฤษภาคม 2565; วันที่แก้ไขบทความ 3 มิถุนายน 2565; วันที่ตอบรับบทความ: 6 มิถุนายน 2565

สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรท้องถิ่นให้กับผู้ที่สนใจได้ ด้านเจตคติ (Attitude) ผู้เรียนเห็น
ความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นของตนเอง

คำสำคัญ : กิจกรรมการเรียนรู้; เหล็กน้ำพี้; ทักษะภูมิศาสตร์

Abstracts

The objectives of this research were 1) To study the present condition of learning management of geography of high school students 2) To develop experiential learning activities on Nam Phi Iron on a community basis to develop geography skills of high school students through qualitative research. The main informant group is the learner group. There are Local learning resources knowledge group of personnel in government agencies and a group of teachers in the school, a total of 93 people. The scope of research area is Nam Phi Sub-district, Thong Saen Khan District, Uttaradit Province. Inductive summaries were analyzed by descriptive notes using data collection methods. The results of the research revealed that the current conditions and problems in social studies learning management, geography learning subjects are the teaching hours of teachers having limited time and lack of continuity in learning, new course adjustments, lack of use of media suitable for learning activities and lack of availability of teachers. Therefore, the researcher created a process to organize an experiential learning activity on Nam Phi Iron on a community basis to develop the geography skills of high school students. In accordance with local geography knowledge Under the activity “Retrace the Nam Phi Iron”, the focus is on enabling learners to acquire skills from active learning by using local learning resources based on geography to drive learning. The results of the research found that there were 3 components which were learner aspect, teacher aspect, media aspect, and learning resource. From the research results, the students' knowledge can be summarized as follows: Knowledge the learners have a good understanding of local geography, skills and practice that make learners have geography skills and can transfer knowledge about local resources to those who are interested, and attitudes, students see the importance of conserving their own local resources.

Keywords : Learning Activities; Nam Phi iron; Geography Skills

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ตามมาตรา 22 ของพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียน มีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตาม ศักยภาพนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม การเรียนรู้จากการที่ผู้เรียนเคยเป็นผู้รอรับความรู้มาเป็นผู้แสวงหาความรู้ และพัฒนาตนเอง ในขณะที่ครูจะต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนหรือผู้บอก ความรู้ เป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง แนวคิดการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็น ศูนย์กลาง Child Center ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับความนิยมและเป็นที่แพร่หลายในปัจจุบัน อีกทั้งพระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 145)

การจัดการศึกษาเพื่อการรู้เรื่องภูมิศาสตร์ เป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่สามารถช่วยพัฒนานักเรียนให้เข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลกที่มีความสัมพันธ์กับที่ตั้ง เข้าใจระบบธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ และการตัดสินใจเพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนในฐานะพลเมืองโลก สอดคล้องกับ Edelson, 2011 (อ้างถึงใน กนก จันทรา, 2561 : ออนไลน์) ที่อธิบายว่า การรู้เรื่องภูมิศาสตร์มีส่วนสำคัญในการเตรียมพลเมืองในศตวรรษที่ 21 เพราะ การรู้เรื่องภูมิศาสตร์จะช่วยให้เกิดการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลในชีวิตประจำวันโดยคำนึงถึงบริบทโดยรอบ สำหรับในการทำงาน การรู้เรื่องภูมิศาสตร์จะช่วยให้เกิดการวางแผนและการสร้างกลยุทธ์ที่ลดต้นทุนสิ่งแวดล้อมและสังคม สำหรับการเป็นพลเมือง การรู้เรื่องภูมิศาสตร์จะช่วยให้เป็นพลเมืองที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมและพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนได้ การรู้เรื่องภูมิศาสตร์จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของชุมชน ลดความขัดแย้งและความรุนแรง พัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนรอบโลก

การจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ หรือการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เชิงประจักษ์ (Experiential Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากกิจกรรมหรือการปฏิบัติซึ่งเป็นประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมเพื่อนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจเชิงนามธรรมโดยผ่านการสะท้อนประสบการณ์ การคิดวิเคราะห์ การสรุปเป็นหลักการ ความคิดรวบยอด และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง โดยในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์บนฐานชุมชน การเรียนรู้ที่ผ่านประสบการณ์เชิงประจักษ์จากกิจกรรม หรือการปฏิบัติของผู้เรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ทำได้อย่างต่อเนื่อง

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นกลยุทธ์หรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเนื้อหาตามหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับชุมชนโดยใช้การปฏิบัติงานเป็นฐาน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงในชุมชน ภายใต้การมีส่วนร่วมระหว่างครู ผู้เรียน และกลุ่มคนในชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนด้านความรู้และทักษะอย่างหลากหลาย เช่น การคิดวิเคราะห์สังเคราะห์การคิดเชิงวิพากษ์ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษ 21 มีคุณธรรมจริยธรรม เจตคติที่พึงประสงค์ ตระหนักในความรับผิดชอบต่อในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ชุมชนและผู้เรียนจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน ทั้งโดยการบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและตามเป้าหมายที่กำหนดโดยชุมชน และสร้างการ

เปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวก อันเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน (วิจารณ์ พานิช, 2557 ; กล้า ทองขาว, 2561 : 3 อ้างถึงใน วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์, 2561 : 183-188.)

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะมีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ รวมถึงการศึกษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นซึ่งเป็นการศึกษาเชิงพื้นที่ ให้ทราบถึงสถานะปัจจุบันของทรัพยากรทางธรรมชาติที่เริ่มอยู่ในสถานะเสื่อมโทรม สร้างผู้เรียนให้เป็นพลเมืองตื่นรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรของท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมโดยตรงกับชุมชน ซึ่งเกิดจากการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง สร้างประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้ สอดคล้องกับ (ญาสินี เกิดผลเสรีรัฐ, 2558 : 166-175) ได้กล่าวว่าความเป็นพลเมืองคือการที่ประชาชนในสังคมให้ความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมต่อกิจการสาธารณะ ทั้งด้านสิทธิภาระหน้าที่หรือความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย ความเป็นพลเมืองจึงเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่ควรได้รับการพัฒนาตั้งแต่เยาวชน ซึ่งการพัฒนาความเป็นพลเมืองให้สัมฤทธิ์ผลนั้นมิใช่การเรียนในระบบโรงเรียนเพียงอย่างเดียวด้วยหลักสูตรแกนกลางที่เหมือนกันทั่วประเทศ หากแต่เกิดจากการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) ภายใต้อิทธิพลของสื่อที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนในทุกมิติ ได้แก่ โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน ด้วยเนื้อหาความเป็นพลเมืองที่ยึดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนท้องถิ่น ผู้วิจัยศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้สาระภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในด้านครูผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา สื่อการสอนและจัดการเรียนรู้สาระภูมิศาสตร์ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนทองแสนขันวิทยา จังหวัดอุดรธานี รวมถึงพัฒนาทักษะภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เรื่องแหล่งน้ำพื้นฐานชุมชนพื้นที่อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรธานี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้สาระภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เรื่องแหล่งน้ำพื้นฐานชุมชน เพื่อพัฒนาทักษะภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เรื่องเหล็กลำน้ำพื้นฐานชุมชนเพื่อพัฒนาการรู้เรื่องภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มุ่งเน้นศึกษาเพื่อพัฒนาการรู้เรื่องภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เกณฑ์การเลือกกลุ่มเป้าหมายจากนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนทองแสนขันวิทยา อำเภทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์ ปีการศึกษา 2564 มีวิธีดำเนินงานวิจัยดังนี้

1. **กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก** ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยคัดเลือกจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีความพร้อมที่จะให้ข้อมูลได้ โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากการเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม จำนวน 93 คน ได้แก่

กลุ่มที่ 1 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนทองแสนขันวิทยา จังหวัดอุดรดิตถ์ ปีการศึกษา 2564 จำนวน 86 คน มีจำนวนทั้งหมด 3 ห้องเรียน จากทั้งหมด 3 ห้องเรียน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนทองแสนขันวิทยา ในรายวิชาสังคมศึกษา 2) นักเรียนอยู่ในความรับผิดชอบของครูผู้สอน จำนวน 3 ห้องเรียน 3) นักเรียนมีเวลาเหมาะสมกับการเข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากการเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่กำลังเรียนในรายวิชาสังคมศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ให้ความรู้ คัดเลือกจากเป็นกลุ่มที่ส่งเสริมความรู้ในส่วนของประวัติความเป็นมาสภาพเชิงภูมิศาสตร์ พิพิธภัณฑสถานต่างๆ ในหมู่บ้านน้ำพี้และส่วนของบ่อเหล็กลำน้ำพี้ ได้แก่ 1) ปราชญ์ชาวบ้านในเขตหมู่บ้านน้ำพี้ ตำบลน้ำพี้ อำเภทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้ มีความเข้าใจ มีประสบการณ์เกี่ยวกับเหล็กลำน้ำพี้ และสามารถให้ข้อมูลได้อย่างละเอียดลึกซึ้งและครอบคลุม และเป็นผู้ที่เห็นความเปลี่ยนแปลงการสืบทอดจากอดีตสู่ปัจจุบัน และสามารถให้ข้อมูลประวัติศาสตร์บอกเล่าเกี่ยวกับแหล่งบ่อเหล็กลำน้ำพี้ จำนวน 1 คน 2) ชาวบ้าน โดยเป็นชาวบ้านในเขตตำบลน้ำพี้ อำเภทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีถิ่นฐานอาศัยมาโดยกำเนิดและยังคงประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับเหล็กลำน้ำพี้ จำนวน 1 คน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ โดยการคัดเลือกจากกลุ่มที่มีการสนับสนุนความรู้ทางด้านแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมบ่อเหล็กลำน้ำพี้ ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพี้ อำเภทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และความรู้ สามารถให้ข้อมูลได้ครอบคลุมที่สุด โดยเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสายงานที่เกี่ยวข้อง 2) เจ้าหน้าที่สำนักบริหารการปกครองท้องที่อำเภทองแสนขัน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบ

เจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ เป็นบุคคลในพื้นที่บ้านน้ำพี้และสามารถให้ข้อมูลได้อย่างละเอียดลึกซึ้งที่สุด เป็นกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน

กลุ่มที่ 4 กลุ่มผู้มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนทองแสนขันวิทยา จำนวน 1 คน และครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนทองแสนขันวิทยา จำนวน 2 คน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาและตำแหน่งครูผู้สอน เนื่องจากเป็นผู้มีความรู้ประสบการณ์ และเชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำกรอบวิจัยเป็นแนวทางในการสร้างและใช้เครื่องมือในการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

2.1 แบบบันทึกภาคสนามระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Field notes) เป็นแบบการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการทำกิจกรรม จากบุคคลหรือผู้ให้ข้อมูลต่างๆ

2.2 แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และให้ข้อมูลความรู้ร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้และสังเกตการณ์

2.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการใช้คำถามเพื่อการสัมภาษณ์โดยตรงกับบุคคลและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมทั้งนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนทองแสนขันวิทยา จังหวัดอุดรดิตถ์ กลุ่มผู้ให้ความรู้ กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ และกลุ่มผู้มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยกำหนดเป็นแนวคำถามที่ยืดหยุ่นมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด

2.4 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ย้อนรอยเหล็กน้ำพี้ เป็นกิจกรรมเชิงประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะภูมิศาสตร์กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนทองแสนขันวิทยา ปีการศึกษา 2564 โดยใช้แหล่งการเรียนรู้พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านบ่อเหล็กน้ำพี้ในการขับเคลื่อนกิจกรรม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา หนังสือ เอกสารท้องถิ่น และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหล็กน้ำพี้ในชุมชน โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเปิดกว้าง โดยผู้ให้ข้อมูลหลักตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ดังนี้

3.1 วิธีการบันทึกภาคสนามระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Field notes) เป็นแบบบันทึกแบบจดบันทึก การบันทึกเสียงและการถ่ายรูป ซึ่งมีความจำเป็นและสำคัญมากช่วยป้องกันการหลงลืม โดยใช้สำหรับบันทึกเพื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆ ระหว่างการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ อาศัยขั้นตอนการเก็บรวบรวม

ข้อมูลจากการศึกษาในภาคสนามเป็นหลักสำคัญ โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบการบอกเล่า ซึ่งเป็น การเก็บข้อมูลจากความทรงจำของบุคคลหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและบันทึกข้อมูลต่างๆ

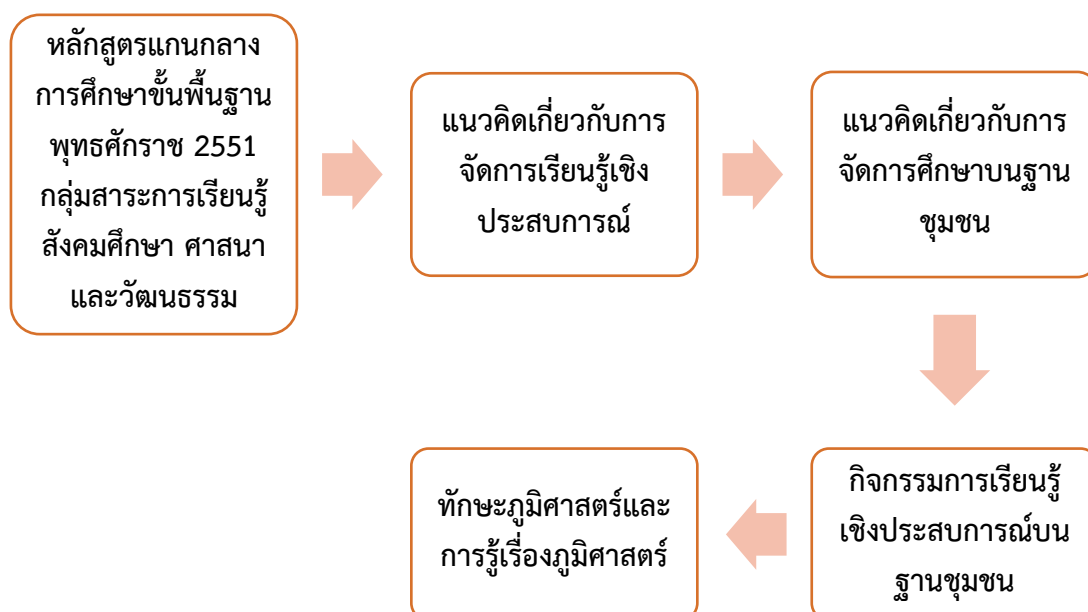
3.2 วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) คือการสังเกตที่ผู้วิจัยเข้าไปมี ส่วนร่วมกับกลุ่มคนที่ศึกษา มีการกระทำกิจกรรมร่วมกันจนกระทั่งเข้าใจความรู้สึกนึกคิดและความหมายที่คน เหล่านั้นให้ต่อปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผู้วิจัยศึกษา ซึ่งเมื่อสังเกตแล้วต้องมีการซักถามและการจดบันทึกข้อมูล (notetaking) ด้วย

3.3 วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นผู้ที่มี ความรู้หรือมีข้อมูลในเรื่องที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาหรือมีความเกี่ยวข้องมากที่สุด โดยกำหนดแบบเจาะจงที่เน้น การใช้คำถามปลายเปิดแบบเจาะลึกและข้อมูลในเชิงบริบท เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความลึกซึ่งเข้าถึงข้อมูลของกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูล

3.4 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ร้อยเหล็กล้ำฟ้า เป็นกิจกรรมเชิงประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะ ภูมิศาสตร์กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนทองแสนขันวิทยา ปีการศึกษา 2564โดยใช้แหล่งการ เรียนรู้พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านบ่อเหล็กล้ำฟ้าในการขับเคลื่อนกิจกรรม ตามฐานที่กำหนด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิเคราะห์สรุปอุปนัย โดยการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปจากบันทึกภาคสนามที่เป็นส่วนบันทึกละเอียดแบบพรรณนาซึ่งเป็นแบบพรรณนา เชิงวิเคราะห์ที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ ร่วมแสดงความคิดเห็น ของผู้ให้ข้อมูลหลักพร้อมสนทนาร่วมกัน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย หลังจากนั้นจะนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องหลักน้ำพิ้งประสพการณ์บนฐานชุมชน เพื่อพัฒนาทักษะภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สำหรับผลการวิจัยสามารถสรุปได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาสาระการเรียนรู้ภูมิศาสตร์

จากการศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา สาระการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ จากการสังเกตการสอนวิชาสังคมศึกษา สาระการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาพบว่า ครูผู้สอนนั้นยังมีการสอนแบบเดิมคือเน้นลักษณะการสอนแบบบรรยายในห้องเรียนและเน้นการศึกษาจากหนังสือเรียนอีกทั้งเน้นการท่องจำเป็นหลัก ไม่เน้นทักษะและกระบวนการทางภูมิศาสตร์ตามตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระภูมิศาสตร์ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560 มีข้อจำกัดในการใช้สื่อที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอน พบประเด็นปัญหาสำคัญ ดังนี้

1) ชั่วโมงสอนที่มีเวลาจำกัดและขาดความต่อเนื่องในการเรียน ด้วยโครงสร้างเวลาเรียนที่ไม่ได้เป็นวิชาที่เน้นการปฏิบัติ ซึ่งจะส่งผลให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จำเป็นต้องมีระยะเวลาการทำกิจกรรมต่อเนื่อง เกิดการขาดตอนในการทำกิจกรรมระหว่างเรียน

2) การเรียนในสาระการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ สาระภูมิศาสตร์เป็นหนึ่งใน 5 สาระของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม เป็นศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องทั้งด้านวิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ รวมถึงยังเป็นศาสตร์ที่บูรณาการกับศาสตร์อื่นๆ เช่น ประวัติศาสตร์ คณิตศาสตร์ เป็นต้น โดยผู้สอนภูมิศาสตร์ไม่ควรเป็นเพียงผู้ที่มีความรู้เฉพาะทางเรื่องภูมิประเทศเท่านั้น ซึ่งสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจต่อจากนั้นคือการอธิบายลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ และลักษณะทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่หรือภูมิภาคนั้นๆ รวมไปถึงการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม นอกจากความรู้เรื่องภูมิศาสตร์แล้วความรู้เรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศก็มีความจำเป็นต่อผู้สอนเช่นกัน เนื่องจากความทันสมัยของวิทยาการและเทคโนโลยีสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ในปัจจุบันก่อให้เกิดเครื่องมือทางภูมิศาสตร์อันทันสมัยมากมาย ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจึงมีความจำเป็นที่ผู้สอนต้องให้ความสนใจ นอกจากนี้ผู้สอนภูมิศาสตร์ต้องมีความสามารถในการคิดเชิงพื้นที่ การคิดเชิงอนาคตและการให้เหตุผลทางภูมิศาสตร์เพื่อตัดสินใจเชิงภูมิศาสตร์อย่างเป็นระบบอีกด้วย

3) ภูมิศาสตร์เป็นเรื่องไกลตัว การเรียนต้องใช้เครื่องมือยุ่งยากในการศึกษา การจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์ในปัจจุบันนั้น ครูและนักเรียนต่างมองภาพภูมิศาสตร์ว่าเป็นวิชาที่เน้นบรรยาย จดจำ เน้นการถ่ายทอดเนื้อหาเป็นหลักทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายในวิชา การจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์ ประเด็นเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นักเรียนไม่ค่อยให้ความสำคัญและความสนใจ

เท่าที่ควร อีกทั้งนักเรียนเรียนรู้ผ่านการทำแบบฝึกหัดเป็นประจำจึงไม่มีโอกาสได้แก้ปัญหาด้วยตนเอง ยังขาดทักษะการคิดแก้ปัญหา การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดวิเคราะห์เป็นสำคัญ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทางโรงเรียนพยายามกระตุ้นพัฒนาและส่งเสริมมาโดยตลอด ทำให้การจัดการเรียนการสอนในภูมิศาสตร์ในโรงเรียนไม่บรรลุจุดมุ่งหมายเท่าที่ควรจะเป็น

จากการศึกษาสภาพปัญหาของการเรียนสาระการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ของผู้เรียน โดยการเปรียบเทียบการเรียนจากในห้องเรียนและการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนหรือแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น การนำเอาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นมาเป็นสื่อ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมมากกว่านามธรรมจากครูสอนหรือบอกในห้องเรียน อีกทั้งเป็นสื่อกระตุ้นความสนใจใคร่รู้ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ในขณะที่สาระการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เป็นเรื่องใกล้ตัวแต่เข้าใจยาก การเรียนที่เน้นสร้างประสบการณ์ให้ผู้เรียนผ่านแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นจะทำให้ผู้เรียนมีสิ่งเร้าต่อการเรียนเพิ่มขึ้น

2. รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

ในการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา สาระภูมิศาสตร์ ครูผู้สอนมีความเข้าใจแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นั้น ต้องมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้ภูมิศาสตร์และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน การเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์ควรเริ่มต้นการเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวและตามความสนใจของผู้เรียน การได้ไปศึกษาเรียนรู้ยังแหล่งเรียนรู้จริงและได้ทำการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง การเรียนรู้จากประสบการณ์หรือการเรียนรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติจริง สำหรับการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เรื่องแหล่งน้ำที่เชิงประสบการณ์บนฐานชุมชน เพื่อพัฒนาทักษะภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการเรียนรู้ยังสถานที่จริง การใช้พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านบ่อเหล็กน้ำพี้ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่อุดมไปด้วยแร่เหล็กน้ำพี้ ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น โดยมีการจัดแสดงเป็นหุ่นจำลองการถลุงเหล็กโดยใช้แร่เหล็กน้ำพี้ในการทำเม็ดเหล็กน้ำพี้ มีการแสดงกรรมวิธีการขุดหาแร่เหล็กการถลุงเหล็ก การตีเหล็ก และแสดงผลผลิตภัณฑ์ที่ได้จากเหล็กน้ำพี้ ปลุกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในคุณค่าในท้องถิ่นตนเอง ผ่านชุดกิจกรรมตามรอยเหล็กน้ำพี้ เป็นกิจกรรมเชิงประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะภูมิศาสตร์กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนทองแสนขันวิทยา ปีการศึกษา 2564

การใช้แหล่งการเรียนรู้พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านบ่อเหล็กน้ำพี้ในการขับเคลื่อนกิจกรรมแหล่งน้ำพี้หนึ่งเดียวในโลก ตามฐานที่กำหนด นักเรียนได้ศึกษาความรู้จากฐานและตอบคำถามเชิงภูมิศาสตร์ในแต่ละฐาน แล้วสามารถออกแบบวิธีการนำเสนอได้ด้วยตนเอง เนื้อหาของกิจกรรมแต่ละฐานดังนี้

จุดประสงค์กิจกรรม

1. เพื่อสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจสภาพภูมิศาสตร์ของแหล่งเหล็กน้ำพี้
2. เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นในชุมชนของตนเอง
3. เพื่อนำความรู้ที่ได้พัฒนาทักษะทางภูมิศาสตร์ของตนเอง

ตาราง 1 แสดงฐานการเรียนรู้

ชื่อฐาน	สถานที่	ระยะเวลา
ฐานภูมิศาสตร์แวดล้อม	รอบพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเหล็กน้ำพี้	40 นาที
ฐานบ่อพระแสงและบ่อพระขรรค์	บ่อพระแสงและบ่อพระขรรค์	40 นาที
ฐานพิพิธภัณฑ์	พิพิธภัณฑ์จำลองการถลุงแร่	40 นาที

3. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องเหล็กน้ำพี้เชิงประสบการณ์บนฐานชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญออกเป็น 3 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

3.1 ด้านผู้เรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องเหล็กน้ำพี้เชิงประสบการณ์บนฐานชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 86 คน หลังจากที่ได้สังเกตผู้เรียนตลอดการทำกิจกรรม ทำให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการเรียนภายในห้องเรียนปกติกับการเรียนนอกห้องเรียน พบว่าผู้เรียน แสดงออกถึงพฤติกรรมการเรียนที่ชัดเจนในด้านบวก ที่ประกอบด้วยความกระตือรือร้น รอยยิ้ม เสียงหัวเราะ การพูดคุยกันอย่างสนุกสนาน ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของตนเอง และสถานที่สำคัญในชุมชน ตลอดจนอาชีพที่เกิดจากภูมิปัญญาการนำแร่เหล็กมาผลิตให้เกิดสินค้า OTOP ของชุมชน กลายเป็นอาชีพที่สืบทอดให้คงอยู่รุ่นหลังต่อไป

3.2 ด้านผู้สอน

ในการจัดกิจกรรม ย้อนรอยเหล็กน้ำพี้ ครูผู้สอนทำหน้าที่แนะนำและอำนวยความสะดวก อีกทั้งยังเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีแรงบันดาลใจตลอดการทำกิจกรรม โดยที่ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเข้ามาเป็นสื่อกลางในการพัฒนาทักษะทางภูมิศาสตร์ท้องถิ่นให้กับผู้เรียน ซึ่งสามารถบูรณาการกับการเรียนรู้ในวิชาอื่นๆ เช่น วิชาศิลปะ วิชาภาษาไทย หรือวิชาหน้าที่พลเมือง ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงความรู้ระหว่างวิชาทำให้เกิดองค์ความรู้และการแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างครูผู้สอนผู้เรียน ผู้เรียนมีโอกาสนในการวิพากษ์วิจารณ์การแสดงความคิดเห็น ทำให้ผู้เรียนเกิดการอยากรู้ อยากเรียนในการทำกิจกรรม

3.3 ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้

สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์บนฐานชุมชน ผ่านกิจกรรมย้อนรอยเหล็กน้ำพี้จากการสังเกตพบว่า มีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายได้แก่ บัตรคำถามประจำฐานการเรียนรู้ มีการนำแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นมาเป็นตัวขับเคลื่อนการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนได้เรียนรู้จากรูปธรรมจนเกิดองค์ความรู้พร้อมทั้งการได้สืบเสาะหาความรู้จากวิทยากรที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านเกี่ยวกับเหล็กน้ำพี้ ที่ได้มาให้ความรู้โดยตรงกับผู้เรียน แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ศูนย์สาธิต

ต่างๆ ที่มีบรรยากาศเอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นอย่างมาก กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจใคร่รู้ และมีความมั่นใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองตามศักยภาพสูงสุดของผู้เรียนแต่ละคน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนาทักษะภูมิศาสตร์ นำไปสู่การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์บนฐานชุมชน ภายใต้กิจกรรม “ย้อนรอยเหล็กน้ำพี้” ซึ่งสอดคล้องกับ Melaville (2006 : 8) เป็นการเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็นฐาน (Place Based Learning) และการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน จนเกิดการเรียนรู้จากการทำงาน (Work-Based Learning) เป็นการเพิ่มทักษะกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมศักยภาพของผู้เรียนที่มีมากกว่าในห้องเรียนโดยการจัดการเรียนรู้ยังแหล่งเรียนรู้หรือสถานที่จริงตามแนวคิดที่กล่าวข้างต้น จะสามารถทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้โดยตัวผู้เรียนเองจากประสบการณ์ตรงและเป็นการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ศรีวรรณ ฉัตรสุริยวงศ์ (2557 : 183-197.) การเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐาน (Work-Based Learning) เป็นกลยุทธ์ที่จะ ช่วยให้ผู้เรียนใช้เวลากับผู้ที่มีประสบการณ์เพื่อขอคำปรึกษา หรือการให้ข้อมูลเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับ อาชีพ และซึมซับแบบอย่างที่ดีจากผู้มีประสบการณ์อย่างใดก็ตามการแบ่งกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ ดังกล่าวข้างต้นไม่อาจแบ่งกันอย่างชัดเจนตายตัว ขึ้นอยู่กับบริบทและวัตถุประสงค์ของกิจกรรมหรือ โครงการที่เฉพาะเจาะจงเช่นการนำผู้เรียนศึกษาแหล่งเรียนรู้การบริการสังคม และการวิจัยชุมชน (Community-Based Research) บางครั้งอาจใช้สลับกันหรือร่วมกันกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ ชุมชนเป็นฐาน ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นร่มใหญ่ ของการบริการสังคมและการ วิจัยชุมชน ดังนั้นการนำไปใช้จะต้องระบุกลยุทธ์และเป้าหมายการจัดการเรียนรู้อย่างชัดเจน อนึ่ง การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานยังมีเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ประสบผลสำเร็จประกอบด้วยชุมชนให้การส่งเสริมสนับสนุนและมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนผู้เรียนลงพื้นที่ในชุมชนเพื่อเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ฝึกการคิดและการแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริงที่พบในชุมชน และมีการยืดหยุ่นเวลาในการจัด การ เรียนรู้ให้เหมาะสมกับกิจกรรมนอกห้องเรียน ยังเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ประสบการณ์จริงที่สอดคล้องกับแนวคิดของ อัจฉรา ศรีพันธ์ (2561 : 76) แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้บนฐานชุมชน (Community-based Learning) โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมจริยธรรม โดยมีความเชื่อว่า นักเรียนจะต้องเรียนรู้และเข้าใจกับสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งความรู้ ภูมิปัญญา ทรัพยากร ตลอดจนเกิดจิตสำนึกรักท้องถิ่น และเห็นคุณค่าเกิดความหวงแหนแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น ทั้งนี้คุณภาพของผู้เรียนตามเป้าหมายของประเทศไทยในยุค 4.0 และเป็นทักษะการเรียนรู้ในคริสต์ศตวรรษที่ 21 เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความรู้ความสามารถของผู้เรียนในการสร้างจิตสาธารณะและรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความภูมิใจในความเป็นไทยอย่างมีศักดิ์ศรี สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุขในโลกยุคดิจิทัลของผู้เรียน และสามารถเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและพลเมืองโลกได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การศึกษาบริบทของพื้นที่และแหล่งเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นตนเองอย่างถ่องแท้จากแหล่งเรียนรู้ที่มี ควรปรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผู้เรียนและในส่วนของชุดคำถามควรมีความหลากหลายเพื่อคำตอบที่แตกต่างกัน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการหลากหลายสาระการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติงานขึ้นเดียว แต่สามารถประเมินผลได้หลายสาระการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

สำหรับผู้สนใจทำการวิจัยและพัฒนาในลักษณะใกล้เคียงกับการศึกษาวิจัยนี้ ทางผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าควรจัดให้มีการศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ท้องถิ่นที่หลากหลายในจังหวัดที่เป็นการส่งเสริมประสบการณ์ตรงให้กับผู้เรียนเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าเดินทางไปศึกษาไปยังสถานที่ต่างๆ นอกโรงเรียนเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการได้พูดคุย สัมภาษณ์บุคคลต่างๆ หรือแม้กระทั่งการได้สังเกตการทำงานโครงการ ผังมโนทัศน์ ของเพื่อนร่วมชั้นอย่างใกล้ชิด

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กนก จันทรา. (2563). การจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เรื่องภูมิศาสตร์ ในวิชาสังคมศึกษา. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2563. แหล่งที่มา: <http://academic.obec.go.th>
- ญาสินี เกิดปลเสริฐ. (2558). การพัฒนาทุนมนุษย์สู่ความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*. 5 (2), 166-175.
- วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์. (2561). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของครูในศตวรรษที่ 21. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 11 (3), 183-188.
- ศรียรรณ ฉัตรสุริยวงศ์. (2559). กระบวนทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย มหาวิทยาลัยศิลปากร*. 8 (1), 183-197.
- อัจฉรา ศรีพันธ์. (2561). *การจัดการศึกษาบนฐานชีวิตและการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์เปอร์เรชั่น.
- Melaville, A., Berg, Amy C. and Blank, Martin J., (2006). *Community-Based. Learning: Engaging Students for Success and Citizenship*.